

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-24-9>

УДК 339.9

СТРАТЕГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АЗІЙСЬКО-ТИХОООКЕАНСЬКОГО РЕГІОНУ

STRATEGIC PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE ASIA-PACIFIC REGION

Бобровник Вікторія Миколаївна

студентка,

Університет державної фіскальної служби України

Белінська Яніна Василівна

доктор економічних наук, професор,

Університет державної фіскальної служби України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9685-0434>**Bobrovnik Viktoria, Belinska Yanina**

University of the State Fiscal Service of Ukraine

У статті досліджено процес та причини формування Азійсько-Тихоокеанського регіону як нового глобального геополітичного лідера, висвітлено основні аспекти сучасного становища країн Азійсько-Тихоокеанського регіону у світі. У роботі висвітлено вплив політики США на геополітичну трансформацію країн Азійсько-Тихоокеанського регіону, а також визначено основні інтереси Сполучених Штатів у цьому регіоні. У сучасному глобалізованому світі Азійсько-Тихоокеанський регіон (АТР) став зоною негайного динамічного економічного розвитку. Насправді в Азії та Тихоокеанському регіоні змінюються економічні та політичні можливості, на які припадає близько половини світового промислового виробництва та світової торгівлі. У роботі висвітлено основні стратегічні перспективи розвитку Азійсько-тихоокеанського регіону та найбільш вірогідних геополітичних сценарії розвитку подій вданому регіоні.

Ключові слова: стратегія, Азійсько-Тихоокеанський регіон, США, розвиток, Китай.

В статье исследован процесс и причины формирования Азиатско-Тихоокеанского региона как нового глобального геополитического лидера, освещены основные аспекты современного положения стран Азиатско-Тихоокеанского региона в мире. В работе освещены влияние политики США на геополитическую трансформацию стран Азиатско-Тихоокеанского региона, а также определены основные интересы Соединенных Штатов в регионе. В современном глобализованном мире Азиатско-Тихоокеанский регион (АТР) стал зоной немедленного динамичного экономического развития. На самом деле в Азии и Тихоокеанском регионе меняются экономические и политические возможности, на которые приходится около половины мирового промышленного производства и мировой торговли. В работе освещены основные стратегические перспективы развития Азиатско-Тихоокеанского региона и наиболее вероятных геополитических сценариях развития событий в данном регионе.

Ключевые слова: стратегия, Азиатско-Тихоокеанский регион, США, развитие, Китай.

The article examines the process and reasons for the formation of the Asia-Pacific region as a new global geopolitical leader, highlighting the main aspects of the current situation in the Asia-Pacific region in the world. The articles highlight the impact of US policy on the geopolitical transformation of the Asia-Pacific region, as well as identify the main US interests in this region. The Asia-Pacific region is a promising and dynamic region in the world. Significant differences in the economic, political and social spheres do not affect the countries of the Asia-Pacific region, which actively interact with each other. In today's globalized world, the Asia-Pacific region (APR) has become a zone of negative dynamic economic development. In fact, economic and political opportunities are changing in Asia and the Pacific, joining half of world industrial production and world trade. Outpacing other regions of the world for growth, the Asia-Pacific region creates the preconditions for considering international economic integration as a process that promotes the development and growth of consumption and production. Therefore, the main trends of regional development are analyzed in the articles. The articles present the main problems in relations between the states of the region and with territorial issues, due to, despite the dynamic economic cooperation, the socio-political situation in the Asia-Pacific region, identified by contradictory processes of overload in the post-Cold War period. countries in

the region that ensure economic interests and multilateral cooperation at the forefront of their strategies. The articles highlight the main strategic prospects for the development of the Asia-Pacific region and the greater likelihood of geopolitical development scenarios developing in this region. Thus, the development of political and economic processes in the Asia-Pacific region is determined by the increasing role of China and India, Russia's efforts to increase its influence on the redistribution of power in the regions and the relative decline of US activities in the region.

Keywords: strategy, Asia-Pacific region, USA, development, China.

Постановка проблеми. У сучасному глобалізованому світі Азійсько-Тихоокеанський регіон (АТР) став зоною найбільш динамічного економічного розвитку. Фактично, відбувається переміщення економічної та політичної могутності в Азію й країни Тихоокеанського басейну, на які припадає близько половини світового промислового виробництва та світової торгівлі. Стрімке випередження інших держав за темпами економічного зростання в поєднанні зі стрімким підвищенням міжнародної конкурентоспроможності дає підстави говорити про наближення періоду, коли Азійсько-Тихоокеанський регіон стане центром світового економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз основних досліджень і публікацій дає можливість стверджувати, що в сучасній науці існує значна кількість робіт, які присвячені вивченню Азійсько-Тихоокеанського регіону. Передусім варто зазначити таких закордонних і вітчизняних дослідників: Р. Балдвіна, Д. Камро, А. Санта-Круз, А. Каплінга, Ф. Дрисдейла, С. Мішину, Е. Фрост, В. Фостійчук, А. Богатурова, У. Ільницьку, Г. Костюніну, С. Мариніну, М. Лагутіну, А. Митрофанову, Такаші Тераді й ін.

Наявність дискусійних питань стосовно стратегічних перспектив розвитку Азійсько-Тихоокеанського регіону спричинили вибір теми дослідження.

Мета статті. Головною метою дослідження є визначення стратегічних перспектив розвитку Азійсько-Тихоокеанського регіону.

Виклад основних результатів. Азійсько-Тихоокеанський регіон з середини 90-х років набуває все більшої значущості. Завдяки динаміці, в основі якої лежать швидкі темпи розвитку країн Західної Азії, їх економічна та політична кооперація не лише між собою, а й з світовими лідерами, дає підставу вважати, що у майбутньому центр політичної арени може бути зсунутий в бік азійських держав.

Азійсько-Тихоокеанський регіон – найбільш перспективний та динамічний у розвитку регіон світу. Суттєві відмінності в економічних, політичних, соціальних сферах не впливають на країни АТР, які активно взаємодіють між собою. Випереджаючи інші регі-

они світу за темпами зростання, АТР створює передумови для розгляду міжнародної економічної інтеграції як процесу, що сприяє розвитку і росту споживання та виробництва.

Азійсько-Тихоокеанський регіон включає до свого складу за різними джерелами від 44 до 53 країн, у тому числі і вже наявні центри сили – США та Японію. Перспектива перетворення Азії на глобальний економічний центр зумовлена насамперед наявністю в ньому регіонального гіганту Японії та «нових індустріальних країн»: Китайської Народної Республіки, Південної Кореї, Сінгапуру, Індії, Таїланду й ін. Зазначені країни мають щорічні високі темпи зростання ВВП, і така особливість цього регіону формує незламну тенденцію до перетворення його на важливий центр світової економіки та політики, який може стати реальним конкурентом для Євроатлантичного регіону [1, с. 117–118].

Аналіз розвитку азійських країн на сучасному етапі дає змогу спостерігати якісне економічне зростання і, якщо в найбільш розвинених країнах регіону така тенденція була характерна протягом останніх десятиліть, то в таких державах, як Сінгапур, Південна Корея, Китай та Індія, ці явища тільки починають набирати силу. Наступні зміни, в першу чергу, пов'язані зі спадом попиту на товари промислового виробництва, зростанням витрат на заробітну плату та зниженням державних інвестицій. Вказані фактори зумовили появу тенденцій переходу від екстенсивної моделі зростання, яка обумовлена використанням дешевої робочої сили і власних природних ресурсів, до джерел зростання завдяки творчій і інноваційній діяльності, знанням і ноу-хау [2, с. 51]. Це призвело до реальної можливості для країн Азійсько-Тихоокеанського регіону (АТР) стати центрами економічного і технологічного впливу [3, с. 18], а завдяки зростанню ролі креативної економіки ще й вирішити не тільки економічні, а й соціальні проблеми на сучасному етапі.

Структуру АТР формують різні за економічним потенціалом та рівнем розвитку держави, які можна поділити на кілька основних груп. До першої відносяться США та Японія,

які репрезентують два центри світової економічної сили. Ці країни характеризуються переважанням високотехнологічних галузей, потужною системою НДДКР, розвинутою сферою послуг, високоякісним людським капіталом. Водночас ринок Японії позбавлений власної сировинної бази, а у США – висока вартість робочої сили, що спонукає до розширення економічних зав'язків з іншими країнами регіону.

Другу групу формують також індустріально розвинуті країни, які, однак, не є світовими лідерами на кшталт США та Японії. Йдеться про Канаду, Австралію та Нову Зеландію, економіка яких значною мірою інтегрована в регіональний господарський комплекс.

Третю групу становлять НІК Східної Азії: Сінгапур, Гонконг (адміністративний район Китаю), Тайвань (провінція Китаю), Південна Корея. Економіка цих країн характеризується високими темпами економічного зростання, нарощуванням експортного потенціалу, поступовим перенесенням трудомістких виробництв в інші країни. Вузькість сировинної бази, з одного боку, та привабливість внутрішніх ринків для іноземного інвестування, з іншого, спонукають цю групу країн до активного залучення в регіональний та міжнародний поділ праці.

До четвертої групи належать країни – член Асоціації країн Південно-Східної Азії (АСЕАН), які мають порівняльні переваги в сировинних і трудомістких галузях обробної промисловості (Бруней, Індонезія, Малайзія, Таїланд, В'єтнам).

Окремо виділяються Китай та Росія з динамічно зростаючими економіками, що справляють відчутний вплив як на регіональні, так і на світові господарські процеси.

Китай спеціалізується на виробництві сировинної продукції та трудомістких товарів масового споживання, використовуючи на світових ринках цінові переваги за рахунок низької вартості власної робочої сили. Здійснення економічних реформ сприяє залученню до економіки найбільших у світі обсягів іноземних інвестицій. У країні помітно збільшилися золотовалютні резерви, відбуваються структурні зрушення щодо формування сучасних галузей виробництва, зокрема космічної. Утім слабкими місцями китайської економіки залишаються низька якість робочої сили, недостатня частка високотехнологічного сектора, високі державні витрати та ін.

Росія приваблює країни АТР насамперед своїми енергетичними ресурсами (нафта,

природний газ), дорогоцінними металами, лісоматеріалами тощо. Взаємодоповнення економік Росії та АТР (як цілого, так і окремих його складових) охоплює інвестиційну діяльність, науково-технічну кооперацію, природні і трудові ресурси, інфраструктуру. Найбільшими торговельними партнерами Росії серед країн регіону є США, Японія, Китай, Малайзія.

Про місце АТР у системі світового господарства свідчить той факт, що на нього припадає 60% світового ВВП, майже 50% світової торгівлі, 46% прямих іноземних інвестицій, 40% населення світу.

Ще в 1990 р. американський Конгрес визначив, що для США найбільш важливими стратегічними завданнями в АТР є: не допустити, щоб будь-яка країна або група країн встановила політичний і військовий контроль у регіоні; забезпечити США політичний, економічний доступ до регіону; гарантувати безпеку друзям і американським союзникам і сприяти збільшенню кількості демократичних держав [4]. В якості головного методу реалізації політики США щодо країн Східної Азії, передбачалося використання дипломатії, що зумовлювалося рядом факторів. По-перше, щоб створити позитивний образ і фундамент для більш глибокої інтеграції в АТР, по-друге, США були зацікавлені в мирному вирішенні потенційно конфліктних питань на Корейському півострові і навколо Тайваню, по-третє, обмежити зростання потенційної наддержав – Китаю. Саме посередництвом інтенсивної дипломатії неоконсервативні адміністрації підкреслювали, що Східна Азія була важливим регіоном у зовнішній політиці. Політика у сфері безпеки, яку Конгрес ставив на друге місце серед своїх пріоритетів в АТР, являла собою поєднання декількох окремих напрямків у дусі традиційних категорій «холодної війни» [5, с. 76]. У той же час державний секретар Дж. Бейкер наголошував, що «економічну архітектуру та архітектуру безпеки» в регіоні США довелось створювати разом із союзниками, друзями та регіональними групами, спираючись на тісні зв'язки з Японією, Республікою Корея, АСЕАН та Австралією [6, с. 17].

Як констатує Ю. Курнишова, «інтереси США в Азії залишаються постійними протягом останніх двох сторіч: економічний доступ до регіону, свобода мореплавства і недопущення появи в Азії домінуючої держави або коаліції таких держав» [7, с. 548].

Стратегія економічного розвитку Китаю, так звана стратегія "Подвійної циркуляції" не

є цілком новою, але доводить, що китайське керівництво терміново шукає відповідь на торговельний конфлікт зі США.

Пожвавити внутрішню кон'юнктуру та зменшити залежність від експорту – саме це закладено в основу нової китайської економічної стратегії "Подвійної циркуляції". Ця концепція має стати новим орієнтиром для китайської економіки та скоротити залежність Піднебесної від торгівлі зі США. «Це вказує на усвідомлення Китаєм того факту, що у найближчі два десятиліття він вже не зможе так сильно покладатися на торгівлю, як це було у попередні десятиліття», каже аналітик американської Hinrich Foundation Стівен Олсон.

Варто відзначити, що у регіоні зберігається низка дестабілізуючих чинників: неконтрольована регіональна гонка озброєнь; проблема Корейського півострова; тайванська проблема; територіальні претензії; небезпека розповсюдження ракетних та ядерних технологій тощо. Саме в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні нині перебувають країни, що найшвидше у світі збільшують свій військовий потенціал. Особливо це стосується Індії та Пакистану, котрі провели випробування ядерної зброї [8].

Зміщення глобального економічного центру в Азію зумовлене передусім зростанням КНР, функціонуванням у регіоні індустріального гіганта – Японії, а також «нових індустріальних країн» Азії: Республіки Корея, Сінгапуру, Таїланду та низки інших країн, які мають високі темпи щорічного зростання ВВП і проводять ринково орієнтовану політику. Така особливість Азіатсько-Тихоокеанського регіону формує стійку тенденцію до його перетворення на важливий центр світової політики й економіки, який може реально конкурувати з Євроатлантичним регіоном [9].

На даний час можна прогнозувати два найбільш вірогідних геополітичних сценарії розвитку подій в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.

Сценарій перший – Китай і США проти Росії та Індії. Цей американський сценарій, який прогнозує З. Бжезинський, інтерпретує головну лінію китайської геостратегії в дусі ідей стародавнього китайського стратега Сунь Цзи: «...Розмити американську владу в регіоні до такої міри, щоб ослаблена Америка відчула необхідність зробити своїм союзником Китай, який користується регіональним впливом, а згодом мати Китай, який вже стане впливовою світовою державою, своїм партне-

ром. До цієї мети потрібно прагнути і її треба досягати таким чином, щоб не підштовхнути ані розширення оборонних масштабів американо-японського альянсу, ані заміни американського впливу в регіоні японським».

Дійсно, процес об'єднання Китаю розвивається швидкими темпами і в разі сприятливого завершення може привести до того, що США і Японія не зможуть йому протистояти, і їм залишиться тільки прагнути тримати його під контролем через стратегічне зближення з Китаєм.

Сценарій другий – «морська сила» проти «континентального блоку» (США, Японія і Об'єднана Корея проти Китаю, Росії та Індії). Цей сценарій передбачає зміцнення існуючого союзу США і Японії, що приведе до об'єднання двох Корей під егідою американського впливу. У результаті загостряться суперечності як на російському Далекому Сході, так і всередині АТР: між Китаєм, Японією і США. Таким чином геополітичні інтереси Росії і Китаю значно зближаться: вони будуть змушені піти на більш тісний військово-політичний союз для захисту від американського тиску в регіоні.

За умов розвитку цього сценарію в АТР можуть утворитися дві сфери впливу – американо-японсько-корейська (західна) і китайсько-індійсько-російська (східна). Важко припустити, що ця рівновага виявиться мирною і стійкою. Скоріше за все, такий геополітичний розкол може сприяти гонці озброєнь і стимулювати утворення великих військових блоків, що загрожує ескалацією напруженості в даному регіоні [10].

Висновки. Отже, розвитку політико-економічних процесів в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні притаманна стала тенденція зростання ролі Китаю та Індії, намагання Росії посилити свій вплив на процес перерозподілу балансу сил в регіоні, а також відносного зниження активності США в цьому регіоні через ситуативне переорієнтування цієї держави на Східну Європу.

Азіатсько-Тихоокеанський регіон – не лише стрімко розвивається в економічній галузі, але також відзначається високою інтенсивністю й різноспрямованістю тенденцій економічного розвитку. Зараз політика регіону викликає високий інтерес своєю стабільністю, цілеспрямованістю, функціонуванням значної кількості регіональних інтеграційних об'єднань та активізацією впливу й контролю одразу трьох великих економічних центрів – США, Китаю та Японії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ільницька У. Інтеграційні процеси в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні: особливості, проблеми та тенденції. Міжнародні інтеграційні процеси: історичний досвід, сучасні виклики та перспективи : матеріали Між-нар. наук.-практ. конф. Львів : Сорока, 2015. С. 117–122.
2. Nevskaya A. A. Страны Азии – новый центр развития креативных индустрий? *Азиатско-Тихоокеанский регион: новый центр мировой политики и экономики?* 2017. Вып. 17. С. 51–58. URL: https://www.imemo.ru/files/File/ru/publ/2017/2017_008.pdf (дата звернення: 01.12.2020).
3. Халіна О. В. Нерівномірність економічного розвитку країн світу як глобальна проблема сучасності. *Бізнес Інформ*. 2018. № 5. С. 15–20.
4. A Strategic Framework for the Asian Pacific Rim: Looking toward the 21 st Century (1990) United States Department of Defense URL: www.russia.shaps.hawaii.edu/security/report-90.html (дата звернення: 01.12.2020).
5. Дужа І.А. Тихоокеанська стратегія США: інтеграційний та безпековий вимір : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04. Київ, 2016. 222 с.
6. Baker J. America in Asia: Emerging Architecture for a Pacific Community. James III Baker. Foreign Affairs. 1991/1992. Winter. Vol. 70. № 5. P. 1–18.
7. Курнішова Ю. В. Особливості розвитку Азійсько-Тихоокеанського регіону і перспективи зовнішньої політики України. Україна: стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки. 2016 / За ред. О.С. Власюка. Київ : НІСД, 2016. С. 542–554.
8. Розвиток відносин із провідними державами Азійсько-Тихоокеанського регіону. URL: http://pidruchniki.com/1503022355654/politologiya/rozvitok_vidnosin_providnimi_derzhavami_aziysko-tihookeanskogo_regiону (дата звернення: 01.12.2020).
9. Тенденції розвитку ситуації в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. URL: <http://bintel.com.ua/uk/> (дата звернення: 01.12.2020).
10. Країни Азії та Океанії. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/dvostoronnye-spivrobotnictvo/krayini-aziyi-ta-okeaniyi> (дата звернення: 01.12.2020).

REFERENCES:

1. Ilynycjka U. (2015). Integracijni procesy v Aziatsjko-Tykhookeansjkomu rehionii: osoblyvosti, problemy ta tendenciji. Mizhnarodni integracijni procesy: istorychnyj dosvid, suchasni vyklyky ta perspektyvy: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. Ljviv: Soroka, pp. 117–122.
2. Nevskaja A. A. (2017). Strany Azyy – novyj centr razvytyja kreatyvnykh yndustryj? *Azyatsko-Tykhookeanskyj rehion: novyj centr myrovoj polytyky y ekonomyky?* Vol. 17, pp. 51–58. URL: https://www.imemo.ru/files/File/ru/publ/2017/2017_008.pdf (accessed 1 December 2020).
3. Khalina O. V. (2018). Nerivnomirnistj ekonomichnogho rozvytku krajyn svitu jak gglobalajna problema suchasnosti. *Biznes Inform*, no. 5, pp. 15–20.
4. A Strategic Framework for the Asian Pacific Rim: Looking toward the 21 st Century (1990) United States Department of Defense URL: www.russia.shaps.hawaii.edu/security/report-90.html (accessed 1 December 2020).
5. Duzha I.A. (2016). Tykhookeansjka strateghija SShA: integracijnyj ta bezpekovyj vymir: dys ... kand. polit. nauk: 23.00.04. Kyiv, 222 p.
6. Baker J. America in Asia: Emerging Architecture for a Pacific Community. James III Baker. Foreign Affairs. 1991/1992. Winter. Vol. 70, no. 5, pp. 1–18.
7. Kurnishova Ju.V. (2016). Osoblyvosti rozvytku Azijsjko-Tykhookeansjkogho rehionu i perspektyvy zovnish-njoi polityky Ukrajinu. Ukrajinu: strateghichni priorytety. Analitychni ocinky / Za red. O.S. Vlasjuka. Kyiv: NISD, pp. 542–554.
8. Rozvytok vidnosyn iz providnymy derzhavamy Aziisko-Tykhookeanskoho rehionu. URL: http://pidruchniki.com/1503022355654/politologiya/rozvitok_vidnosin_providnimi_derzhavami_aziysko-tihookeanskogo_regiону (accessed 1 December 2020).
9. Tendentsii rozvytku sytuatsii v Aziatsko-Tykhookeanskomu rehionii. URL: <http://bintel.com.ua/uk/> (accessed 1 December 2020).
10. Krainy Azii ta Okeanii. Ministerstvo zakordonnykh sprav Ukrainy. URL: <https://mfa.gov.ua/dvostoronnye-spivrobotnictvo/krayini-aziyi-ta-okeaniyi> (accessed 1 December 2020).